

اصول بهداشت، کنترل و پیشگیری از بیماری‌های گوسفند و بز

مؤلف:

دکتر وحید صادقی سروسنایی

انتشارات مؤسسه آموزش عالی علمی کاربردی جهاد کشاورزی

تهران: ۱۳۸۶

درسنامه مورد تایید دانشگاه جامع علمی کاربردی

سروشانه:	صادقی سروسنانه: محمد وحید: ۱۳۲۶.
عنوان و پدیدآور:	اصول بهداشت، کنترل و پیشگیری از بیماریهای گوسفند و بز مولف وحید صادقی سروسنانه
مشخصات نشر:	تهران: موسسه آموزش عالی علمی کاربردی جهاد کشاورزی، ۱۳۸۵.
مشخصات ظاهری:	۲۱۳ص.
فروست:	انتشارات موسسه آموزش عالی علمی - کاربردی جهاد کشاورزی؛ ۲۳، گروه دامپزشکی؛ ۱۴.
شابک:	964-8748-14-4
وضعیت فهرست نویسی:	لیبا.
یادداشت:	کتابنامه: ۲۱۱-۲۱۲
موضوع:	گوسفندها - - بیماری‌ها - - پیشگیری.
موضوع:	بزها - - بیماری‌ها - - پیشگیری.
موضوع:	دام‌ها - - بهداشت.
شناسه افزوده:	موسسه آموزش عالی علمی - کاربردی وزارت جهاد کشاورزی
رده بندی کنگره:	۶ الف ۲ ص. / SF۹۶۸
رده بندی دیویی:	۶۳۶/۳۰۸۹۶
شماره کتابخانه ملی:	۸۵-۲۴۷۷۰

عنوان:	اصول بهداشت، کنترل و پیشگیری از بیماری‌های گوسفند و بز
نویسنده:	وحید صادقی سروسنانه
ناشر:	موسسه آموزش عالی علمی - کاربردی
ویراستار فنی:	غلامرضا عبدالله پور
صفحه آرا:	نادیا اکبریه
طراح جلد:	رضا عابدی
لیتوگرافی، چاپ و صحافی:	دفتر خدمات تکنولوژی آموزشی - نشر آموزش کشاورزی
نوبت چاپ:	اول
تاریخ نشر:	۱۳۸۶
شمارگان:	۱۵۰۰
قیمت:	۲۰۰۰۰ ریال
شابک:	۹۶۴-۸۷۴۸-۱۴-۴

تمام حقوق برای انتشارات موسسه آموزش عالی علمی - کاربردی جهاد کشاورزی محفوظ است

تهران: صندوق پستی ۱۷۵۷-۱۳۱۴۵ تلفن: ۶۶۴۳۰۴۳۷

پست الکترونیک: pub@itvhe.ac.ir

وب سایت: http://www.itvhe.ac.ir

پیش‌گفتار ناشر

کتاب و کتاب‌خوانی، یکی از معیارهای توسعه کشورها و جوامع گوناگون است. به این سبب، هر سال سازمان‌های جهانی، مانند یونسکو و...، از آن به مثابه یکی از شاخص‌های توسعه‌یافتگی استفاده می‌کنند و به بررسی میزان انتشار کتاب، نشریه و سایر منابع علمی و اطلاعاتی سازمان‌های آموزشی و پژوهشی می‌پردازند.

تولید منابع علمی و اطلاعاتی، چنان اهمیتی دارد که مهم‌ترین شاخص ارزشیابی کار اعضای هیئت‌های علمی سازمان‌های آموزشی و پژوهشی نیز به‌شمار می‌آید. اما در این زمینه، نیاز مؤسسه‌های آموزشی علمی - کاربردی به متون آموزشی، بیش از دیگر سازمان‌های فرهنگی است؛ زیرا این مؤسسه‌ها، باید از این متون برای تدریس به دانشجویانی استفاده کنند که علاوه بر آموزش‌های رسمی و کلاسیک، به آموزش جنبه‌های کاربردی محتوا و روش‌ها نیز نیازمندند.

مؤسسه آموزش عالی علمی - کاربردی جهاد کشاورزی، با توجه به اهمیت تولید و انتشار منابع اطلاعاتی و به‌ویژه کتاب‌های آموزشی، این مهم را در رأس کارهای خود قرار داده است. شایان ذکر است که تألیف و چاپ بیش از ۱۰۰ عنوان کتاب مربوط به دروس دوره‌های علمی - کاربردی در بخش کشاورزی، در دستور کار این مؤسسه قرار دارد و مسئولان آن امیدوارند با همکاری مدرسان و اعضای هیئت‌های علمی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی، در راه افزایش کیفیت این کتاب‌ها گامی اساسی بردارند.

از آن‌جا که انتشار چنین مجموعه‌ای، کاری سترگ و نیازمند توجه و دقت بسیار است، امیدواریم استادان، صاحب‌نظران و مدرسان این کتاب‌ها، ما را در راه ارتقای کیفیت علمی آن‌ها یاری دهند و از ارسال انتقادهای و پیشنهادهای خود دریغ نورزند. بدون شک، حمایت‌ها و هدایت‌های بی‌دریغ مسئولان آموزش و تحقیقات در سطح وزارت جهاد کشاورزی، اعضای محترم هیئت امنای مؤسسه آموزش عالی علمی - کاربردی و به‌ویژه مدیران عالی سازمان و آموزش کشاورزی، در شکل‌گیری و ادامه چاپ این کتاب‌ها نقش اساسی دارد و امیدواریم نظارت عالیه آنان، تضمین‌کننده کیفیت کار ما باشد.

مجتبی رجب بیگی

مدیرمسئول و رئیس مؤسسه آموزش عالی علمی - کاربردی جهاد کشاورزی

تقدیم به آنکه زندگی‌ام را رنگ داد و آخرتم را نقش

تقدیم به آنکه بودنش رحمت بود و نبودنش نعمت

پدر

تقدیم به آنکه بوی عشق می‌دهد و کلامش زمزمه محبت است

مادر

تقدیم به آنکه نقش زندگی است و هوای تازه عشق

همسر

تقدیم به آنکه آمدنش نور امید بود و ماندنش هدیه‌ای از او

دخترم ساینه

تقدیم به همه آنهایی که با من هستند و با من خواهند ماند

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول: اهمیت بهداشت دام	۱
سئوالات فصل اول	۷
فصل دوم: تشخیص دام بیمار	
اشتها	۱۱
غشاهای مخاطی	۱۲
بِزاق	۱۲
پوست	۱۳
ادرار	۱۴
مدفوع	۱۴
وضعیت ظاهری بدن دام	۱۵
ترشحات بینی و چشم	۱۶
رفتار دام	۱۷
معاینات معمول	۱۷
سئوالات فصل دوم	۱۹
فصل سوم: لوازم و تجهیزات	۲۱
تروکار	۲۳
دهان بازکن	۲۴
لوله معدی	۲۴
سرنگ و سرسوزن	۲۵
لوازم و وسایل مورد نیاز جهت اخته کردن	۲۷

۲۷	وسائل حذف شاخ
۲۸	سم چین و سم تراش
۲۸	پنس معاینه سم
۲۹	حلقه قطع دنبه
۲۹	شماره گوش
۳۰	ترمو متر
۳۰	ست معاینه چشم، گوش، حلق و واژن
۳۱	وسایل پانسمان و زخم بندی
۳۱	دارو خوران
۳۳	سئوالات فصل سوم

فصل چهارم: راههای انتقال بیماری ها و اصول کلی کنترل و پیشگیری از آنها ۳۵

۳۷	راههای انتقال بیماری
۳۹	راههای ورود عفونت
۴۱	اصول کنترل و پیشگیری از بیماری
۴۲	قرنطینه
۴۴	سئوالات فصل چهارم

فصل پنجم: واکسیناسیون ۴۵

۴۸	انواع واکسن ها
۵۰	روش های گوناگون واکسیناسیون
۵۰	سن مناسب واکسیناسیون
۵۱	مقدار مصرف واکسن
۵۱	تجویز یادآور واکسن
۵۱	نگهداری واکسن و زنجیره سرد

۵۱	علل شکست واکسناسیون
۵۲	واکسناسیون بر علیه بیماری ها
۵۳	شاربن (سیاه زخم)
۵۳	شاربن علامتی
۵۴	آنتروتوکسمی
۵۶	آگالاکسی
۵۷	بروسلوز
۵۸	آبله
۶۰	تب برفکی
۶۱	تیلریوز
۶۲	قانقاریای کبدی
۶۷	سئوالات فصل پنجم
۶۹	فصل ششم: روش های نمونه برداری و ارسال به آزمایشگاه
۷۱	زمان مناسب نمونه برداری
۷۱	ارسال فرم اطلاعاتی
۷۱	سرعت ارسال نمونه
۷۱	شرایط حمل نمونه ها
۷۲	شرایط برداشت نمونه
۷۲	مواد نگهدارنده
۷۲	نمونه گیری از دام های بیمار
۷۲	نمونه گیری از خون
۷۴	نمونه گیری از شیر
۷۵	نمونه گیری از مدفوع

۷۶	نمونه‌گیری از ادرار
۷۸	نمونه پوست
۷۹	نمونه‌گیری از ترشحات بدن
۸۰	نمونه‌گیری از بافت‌ها و امعاء و احشاء
۸۲	سئوالات فصل ششم
۸۳	فصل هفتم: داروها، سموم و مواد ضدعفونی کننده
۸۵	آشنایی با انواع داروهای دایمی
۸۵	منابع داروها
۸۵	اشکال داروها
۸۸	روش‌های گوناگون تجویز دارو
۹۱	آشنایی با مواد ضدعفونی کننده و گندزدا
۹۶	آشنایی با سموم ضدانگلی
۱۰۰	سئوالات فصل هفتم
۱۰۱	فصل هشتم: آشنایی با انواع سمپاش‌ها
۱۰۳	اجزاء و ساختمان سمپاش‌ها
۱۰۶	انواع سمپاش‌ها
۱۱۵	سئوالات فصل هشتم
۱۱۷	فصل نهم: بهداشت انفرادی دام
۱۱۹	زخم بندی و پانسمان در دام
۱۲۴	عوامل مؤثر در التیام زخم
۱۲۷	انگل‌های خارجی و داخلی دام و طریقه مبارزه با آنها
۱۲۷	انگل‌های داخلی

۱۳۵	مبارزه با انگل های داخلی
۱۳۵	انگل های خارجی
۱۴۴	روش های نمونه برداری از انگل های خارجی
۱۴۵	روش های مبارزه با انگل های خارجی
۱۵۳	اصلاح و مراقبت از سم
۱۵۷	حذف شاخ در گوسفند و بز
۱۶۴	اخته کردن دام نر
۱۶۷	پرسشهای فصل نهم
۱۶۹	فصل دهم: بهداشت گله و مرتع
۱۷۰	بهداشت گله در فصل جفتگیری
۱۷۱	بهداشت در دوران آبستنی
۱۷۳	بهداشت هنگام زایمان و پس از آن
۱۷۹	مراقبت از بره و بزغاله
۱۹۴	بهداشت شیر و شیردوشی
۱۹۶	بهداشت مرتع
۱۹۸	بهداشت آب
۲۰۱	سئوالات فصل دهم
۲۰۳	فصل یازدهم: کمک های اولیه و فوریت های دام پزشکی
۲۱۰	سوالات فصل یازدهم
۲۱۱	منابع و مأخذ

پیش‌گفتار

با آنکه از دیر باز نقش و اهمیت بهداشت، در حکم یکی از مهم‌ترین شاخصهای مدیریتی در واحد دام‌داری شناخته شده، اجرای همه اصول بهداشتی شناخته شده در سیستم‌های کنونی پرورش گوسفند و بز در کشور ما، به‌خصوص در دام‌داری عشایری (کوچ‌رو) که حدود ۲۵-۳۰ درصد از جمعیت گوسفند و بز کشور را شامل می‌شود، بسیار مشکل یا حتی در مواردی غیر ممکن به‌نظر می‌رسد.

یکی از دها علت کاهش تولیدات دامی نسبت به جمعیت دامی کشور رعایت نکردن بهداشت در واحدهای دام‌داری است که حتی در برخی موارد ناشی از توصیه‌های غیر کارشناسانه بعضی از دانش‌آموختگان است. بنابراین بهداشت از ارکان مهم مدیریتی در واحدهای دام‌داری محسوب می‌شود و همکاری دام‌پروران و دام‌پزشکان برای تحقق اهداف بهداشتی کاملاً ضروری است؛ چرا که اکثر مسائل بهداشتی با موارد پرورشی عجین است و هیچ‌گاه نمی‌توان این دو را از هم تفکیک کرد. دام‌پزشکان با تکیه بر این نکته که پیشگیری بر درمان ارجحیت دارد، باید همه تلاش خود را برای قبولاندن رعایت نکات بهداشتی به دام‌داران به کار بندند تا به درمان و استفاده از دارو نیازی نباشد و هزینه‌های کلان آن برای دام‌دار از سویی و مسائل مربوط به بهداشت عمومی از سوی دیگر، اقتصاد و بهداشت کل کشور را دچار صدمه و آسیب نکند.

به یاری خداوند و به همت مؤسسه آموزش عالی علمی کاربردی جهاد کشاورزی به تهیه و جمع‌آوری مطالبی در خصوص بهداشت واحدهای پرورش گوسفند و بز دست زدیم و امیدوارم که حق مطلب را ادا و تجارب چند ساله خود را به دانشجویان و دام‌داران منتقل کرده باشیم، که زکات علم نشر آن است.

در تألیف این کتاب سعی کرده‌ام که اطلاعات پراکنده موجود را، جمع‌آوری و با تجارب عملی چندساله کار تخصصی دام‌پزشکی در واحدهای پرورش گوسفند و بز عشایری بیامیزم و به صورت ساده و کامل بیان کنم کتاب حاضر مشتمل بر یازده فصل است که براساس سرفصل مصوب درس بهداشت و اصول کنترل و پیشگیری از بیماری‌های گوسفند و بز تهیه شده و در آن موارد مختلفی از قبیل تشخیص دام بیمار، راه‌های انتقال بیماری‌ها، روش‌های نمونه‌برداری، واکسیناسیون، بهداشت انفرادی دام و بهداشت گله مورد بحث قرار گرفته است.